

Juli II va ser objecte d'una sàtira, escrita en forma de peça teatral dialogada per Erasme de Rotterdam. Incomprensiblement, no s'havia traduït mai al català. Finalment ho ha fet la Universitat de València. Signa la versió, Antoni Seva.

L'any 1513, sant Pere no va deixar entrar el papa Juli II al cel, es va negar a obrir-li la porta. El papa tampoc tenia la clau per a entrar-hi.

Juli II només s'havia dut la clau del poder temporal, la que obre el cofre dels diners, i quan la va ficar al pany va comprovar, sorprès i empipat, que no era la que corresponia.

La clau de la caixa era l'única que havia tingut sempre. Va confessar als membres de la cort que l'acompanyaven que no havia pensat mai que a un papa li calgués la clau del poder espiritual.

L'escena obre l'atac més furibund que s'hagi escrit mai contra un sant pare, el relat dialogat llatí *Julius exclusus e coelis*, construït com una peça teatral satírica.

O, en altres paraules, la denúncia més contundent contra la corrupció de l'Església catòlica, personificada per la figura del cínic Juli II, que fa pudor de claveguera, reconeix obertament la seva homosexualitat i és titllat per sant Pere de monstre, tirà, viciós, sàtrapa i impostor.

Escrita per Erasme de Rotterdam entre Cambridge i Londres, el text, per voluntat de l'autor, havia de romandre secret. Però quan l'humanista deixà Anglaterra, el seu secretari, Thomas Lupset, li sostragué el manuscrit, amb altres escrits, i després el lliurà a Thomas More.

A partir d'aquí l'obra es difon pel continent, des del 1517, primer a través

El papa Juli II, quadre pintat per Rafael entre 1511-1512 i actualment exposat a la National Gallery de Londres. Satiritzat pels seus vicis, va destacar sobretot com a guerrer i home d'estat.

L'atac d'Erasme al gran papa guerrer, faldiller, sodomita, tirà i corrupte

de còpies manuscrites. Ben aviat s'imprimeix. La primera edició apareix a Lovaina el setembre del 1518.

Erasme va negar-ne l'autoria. Tenia motius. Aquell 1517 havia esclatat la revolta protestant i ell, que havia estat

incitad a escriure contra Luter, no podia aparèixer com l'autor d'una obra que fet i fet justificava la reforma.

Sant Pere —és a dir, Erasme— hi és clar i contundent. Després d'haver escoltat les justificacions de Juli II, li diu

EL TEMPS

Erasmus de Rotterdam, retratat per Hans Holbein el Jove el 1523. L'any 1517 escriu de manera anònima la sàtira *Juli despatxat de les portes del cel*.

“enemic de Crist” i que és “la pesta de l'Església”.

L'humanista volia renovar el cristianisme, però des de la pau i la concòrdia i amb el suport del nou papa.

Erasmus no hi nega pas l'autoritat del papat, només vol corregir la institució, però Juli II hi és acusat –per sant Pere!– d'haver-se allunyat del missatge de Crist i, per tant, és un Anticrist, que és com Luter anomena els papes del seu temps, arran precisament de l'exemple de Juli II, però també dels seus immediats antecessors.

El pes que el catolicisme ha tingut al nostre país, fins i tot entre els erudits llatinistes, explica que una obra tan àgil, divertida i picant, i de tanta importància

històrica, no s'hagi traduït al català fins ara, i que en castellà tampoc no hagi meregut una divulgació corresponent als seus valors històrics i literaris.

Perquè, com explica Antoni Seva (Alacant, 1942), doctor en filologia clàssica, parlem d'una obra mestra en el seu gènere, un fresc viu i una anàlisi crua i rasa, d'una mordacitat que difícilment trobaríem fins a la Il·lustració.

I d'una obra que s'ha comparat amb *El príncep* de Maquiavel, escrit per les mateixes dates.

Si Maquiavel parla de l'art de governar un país, Erasmus de Rotterdam explica que Giuliano della Rovere va creure necessari governar l'Església catòlica des dels Estats Pontificis amb el mateix

cinisme, mà esquerra, crueltat i amoralitat d'un tirà i, evidentment, fent ús de les armes. I sense necessitat de portar una vida cristiana exemplar.

Però des de la crítica, a diferència de Maquiavel, perquè li nega l'entrada al cel.

Antoni Seva signa la traducció al català de l'obra, editada per les Publicacions de la Universitat de València amb el títol *Juli despatxat de les portes del cel*.

El diàleg es va editar precedit d'un epigrama d'Erasmus contra Juli II, i l'edició catalana el conserva. L'humanista hi estableix un paral·lelisme entre Juli Cèsar i Juli II.

El papa en surt malparat, més per les diferències que no per les semblances. Tot plegat, diu Antoni Seva, és un esclat concentrat de mala bava corrosiva que serveix d'obertura a la sàtira dialogada.

Per al traductor, el *Iulius* és una acció teatral digna de Plaute. El discurs de la sàtira avança en un diàleg viu. L'acarament amb sant Pere provoca situacions de gran comicitat. Juli l'amenaça ara i adés amb la violència física, amb l'excomunió, i fins i tot de prendre el cel a l'assalt.

Juli es presenta a les portes del cel amb la pompa i els atributs papals. L'acompanyen el seu Geni, una espècie de bufó que canta amb més cinisme encara les veritats vergonyants que Juli II calla, i una colla de xiquets delicats, a més d'una multitud de soldats.

Quan sant Pere li demana qui són aquests jovenets de pell blanca i cabells llargs, Juli II respon: “Aquests, els mantenia per satisfer els meus gustos”.

Aquesta és una de les referències a l'homosexualitat de Juli II que fa l'obra. La segona també apareix en boca del papa. Quan explica que confirmen les dignitats dels prínceps amb butlles extraordinàries, ells, al seu torn, “ens envien cavalls, soldats, diners i de tant en tant xiquets”.

Antoni Seva jutja esplèndida la descripció de la pompa vaticana, amb el papa a la cadira gestatòria, repartint benediccions.

El sarcasme i la ironia s'escampen arreu. Quan sant Pere es resisteix a reconèixer que té al davant el papa, i Juli II li pregunta si sap què vol dir el títol papal *P.M.*, el guardià del cel li contesta: “Crec que volen dir *Pestis Maxima*”.

Juli II jutja ignorant sant Pere perquè li replica: “Res d’això. Volen dir *Pontifex Maximus*”.

Sant Pere, un ancià bonhomíós però ferm, no veu en Juli II cap santíssim pontífex, sinó un sàtrapa ferotge i repulsiu.

El diàleg és un enfrontament radical entre l'Església fundada per Jesucrist, defensada per sant Pere, i l'Església tal com l'entén Juli II, poderosa, rica i temuda.

El papa reivindica una Església poderosa i rica que domini els altres estats. I arriba a retreure a sant Pere que encara somiï “aquella antiga Església, en la qual tu, amb uns quants bisbes morts de fam, feies el paper de papa sense empenta, patint pobresa, suors, perills i mil altres incomoditats”.

Davant de sant Pere, critica els cardenals que van pretendre, a través d'un concili, que “una Església tan florent en riqueses i poder tornàs a aquella antiga sordidesa i miserable frugalitat; que els cardenals, que ara, pel rebombori de la vida que duen, superen qualsevol

Per a Antoni Seva, la crítica de fons, més que la burla, fa subversiva aquesta obra d'Erasme

príncep, fossen reduïts a la pobresa; que els bisbes visquessin molt més estretament, que mantinguessen menys criats i menys cavalls”.

La crítica d'Erasme al papa no va ser excepcional, al seu temps. Antoni Seva recorda en la introducció que l'ambició, el despotisme i els vicis dels papes no escapaven de la crítica pública.

Els secrets, els rumors o les calúmnies es reflectien en pasquinades i sonets populars o cultes.

Peces satíriques contra Juli II, el papa guerrer, borrarxo i sodomita, circulaven arreu, sobretot a la rival República de Venècia, i a París es va representar una farsa que l'escarnia.

A Itàlia, Erasme conegué directament la política ambiciosa i les gestes guerres de Juli II, la corrupció i el luxe de la cúria.

El que fa realment subversiva aquesta sàtira, considera Antoni Seva, no és pas la burla, sinó la crítica de fons.

Erasme hi planteja qüestions d'absoluta gravetat: la legitimitat del poder temporal del papa, la urgència de la reforma i la convulsa situació política d'Europa.

Hi parla, continua dient Seva, un purità amb esperit tolerant que vol el retorn a un cristianisme primitiu idealitzat, sense dogmatismes, però radical; hi parla un representant del Renaixement nòrdic, aliè a Itàlia. Erasme havia assumit els principis rebuts durant la infància: puresa evangèlica, vida religiosa pràctica i austera, pietat intimista i poc afecta a les cerimònies.

Segons els seus contemporanis, diu Antoni Seva, era arrauxat, endimoniat, iracund fins al punt de bastonejar els qui el contradeien, i també avar malgrat les enormes sumes de diners que afluïen a les arques vaticanes.

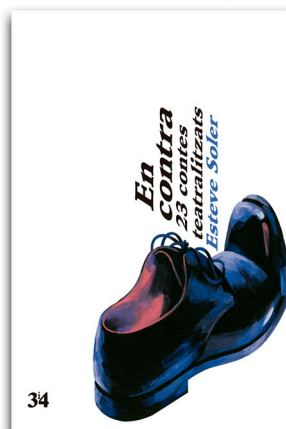
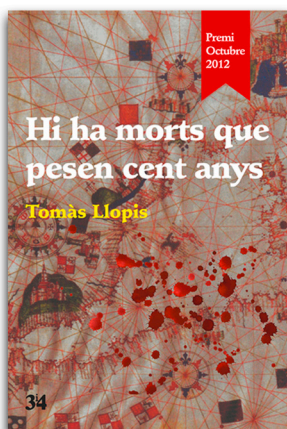
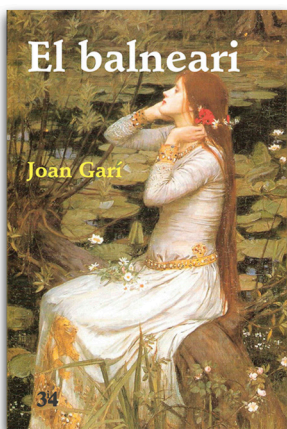
Maleïa i blasfemava com un soldat. Se li atribuïa una immoderada tendència a la beguda, però els rumors incidien sobretot en les seves tendències sexuals. Tingué almenys tres amants i tres filles i se l'acusava insistentment de sodomia, estupres i una relació assídua amb el cardenal Alidosi.

Per reforçar el poder de Roma i el prestigi del Vaticà, tingué el bon gust de desplegar projectes ambiciosos, associats als més insignes artistes del Renaixement, com Rafael i Miquel Àngel. En canvi, no es distingí com a protector de les lletres.

Per a Antoni Seva, Juli II, afavorit per l'èxit –polític, naturalment– compleix el model de príncep maquiavel·lià millor que el dissortat Cèsar Borja. Entengué la política com un camp autònom, al marge de principis religiosos i morals. Amb una visió crua dels fets, posava en joc el seu ímpetu, amatent a aprofitar l'ocasió.

Un príncep del Renaixement –diu Seva– envoltat d'una esplendor que no oculta la prepotència ni les febleses: més un dèspota i un guerrer que no pas un apòstol o un pastor.

Lluís Bonada

Edicions Tres i Quatre / València

LECTURES PER A L'ESTIU

Pots seguir-nos a [Facebook](#) i [Twitter](#)

Visita la nostra botiga virtual en www.tresiquatre.com